

HAREKET PLANI:

PLASTİK KİRLİLİĞİNİ YENMENİN ZAMANI GELDİ

 HUDOTO
Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

Çeviren: Simay Kabak

Birleşmiş Milletler Çevre Programının yayınladığı Hareket Planı: PLASTİK KİRLİLİĞİNİ YENMENİN ZAMANI GELDİ adlı metni Türkçeye çevirdik!

Çevirinin orijinali için: <https://www.unep.org/beatpollution/beat-plastic-pollution/gameplan-it-is-time-to-beat-plastic-pollution>

Hareket Planı: PLASTİK KİRLİLİĞİNİ YENMENİN ZAMANI GELDİ

Plastik – o kadar fantastik değil.

1950'lerden bu yana 9,2 milyar ton plastik üretildi ve bunun 7 milyar tonu atık haline gelerek çöp sahalarını doldurup gölleri, nehirleri, toprağı ve okyanusları kirletti. Plastik'in dayanıklılığı ise, bozunmasının binlerce hatta on binlerce yıl alabileceğı anlamına gelmektedir. Artık her yıl 430 milyon ton plastik üretiyor ve tüketiyoruz; bunların üçte ikisi kısa ömürlü ve hızlıca atık haline gelen ürünlerden oluşmaktadır.

Acil önlem alınmazsa, bu rakam 2060 yılına kadar üç kat artacak ve ekosistemler ile insan sağlığı üzerinde yıkıcı etkileri olacaktır. Bu nedenle gereksiz plastiğı ortadan kaldırmak, ürünleri yeniden kullanılabilir, tasarlanabilir, onarılabilir ve geri dönüştürülebilir şekilde yeniden düzenlemek, plastik olmayan alternatiflere geçmek ve sağlıklı atık yönetimi için sistemleri güçlendirmenin zamanı gelmiştir.

Plastik Kirliliğinin Etkileri

İklim Üzerindeki Etkisi

Plastik üretimi, dünyadaki en yoğun enerji tüketen üretim süreçleri arasında yer almaktadır. Plastik, 2019 yılında 1,8 milyar metrik ton sera gazı emisyonuna yol açarak küresel toplamın yüzde 3,4'ünü oluşturmuştur. Emisyonların yüzde doksanı plastik üretiminden ve fosil yakıtların dönüştürülmesinden kaynaklanmaktadır.

Ekosistemler Üzerindeki Etkisi

Plastik kirliliğı, okyanusun dibinden Kuzey Kutbu'nun karlarına kadar her yeri sarmış durumdadır. Her yıl tahmini olarak 19 ila 23 milyon ton plastik su ekosistemlerine sızarken, mikroplastikler kanalizasyon, çöp sahaları ile malç ve gübre gibi tarımsal ürünlerde kullanılmaları neticesinde toprakta birikmektedir.

Yaban Hayat Üzerindeki Etkisi

Plastik kirliliğı, çok sayıda yaban hayatı üzerinde yıkıcı bir etkiye sahiptir. Sadece deniz çöpleri 800'den fazla türe zarar verirken, tüm kuşların ve balıkların yüzde 90'ından fazlasının midesinde açlığa neden olabilecek plastik parçacıkları olduğuna inanılmaktadır.

Ekonomi Üzerindeki Etkisi

Plastik kirliliğı ile başa çıkmak maliyetlidir. Ancak plastik kirliliğinin ekosistemlerimize ve insan sağlığına verdiği zarar daha maliyetlidir. Bu maliyet yılda 300 milyar ila 600 milyar ABD doları

arasında değişmektedir. Son araştırmalar, plastik kirliliği konusunda eylemsizliğin maliyetinin eylem maliyetinden daha yüksek olduğunu net bir Şekilde ortaya koymuştur.

Sağlık zerindeki Etkisi

Plastik ve mikroplastiklerde kullanılan toksik kimyasal katkı maddeleri, solunum ve deri yoluyla emilerek vücuda girebilmekte ve organlarda birikebilmektedir. Bilim insanları, plastiklerden sızan kimyasal katkı maddelerine maruz kalmanın obezite, diyabet, kısırlık, kötü beyin sağlığı ve hatta kanser gibi sağlık sorunlarıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Plastik, ne giydiğimizden nasıl seyahat ettiğimize ve ne yediğimize kadar modern yaşamın her yönüne işlemiş durumdadır. Peki ama tüm bu plastikler tam olarak nereden gelmektedir?

Ambalajlama

Dünyadaki en büyük tek kullanımlık plastik üreticisi ambalaj sektörüdür. Üretilen tüm plastiğin %36'sı ambalajlama için kullanılmaktadır. Bu miktarın %85'i çöp sahalarında veya tehlikeli atık olarak son bulmaktadır.

Tketicilern

Plastik, diş fırçalarından tıbbi cihazlara ve ocuk oyuncaklarına kadar birçok üründe bulunmaktadır. Bunun yol açtığı zararın boyutu çok büyüktür; tüketicilerde kullanılan plastik her yıl çevreye 75 milyar ABD doları zarar vermektedir.

Yapı ve İnaşat

Plastik, borulardan yer döşemelerine ve boyaya kadar inşaat sektöründe yaygın olarak kullanılmaktadır. Sektör her yıl yaklaşık 100 milyar ton atık üretmekte ve bunun yüzde 35'i çöp sahasında son bulmaktadır.

Tarım

Dünya genelinde bitkisel ve hayvansal üretimde her yıl yaklaşık 12,5 milyon ton plastik ürün kullanılmaktadır. Bunlar arasında biyo-katı gübre, mal filmi ve hatta toprağa sızarak toprak sağlığına zarar verebilen ve mahsul verimini olumsuz etkileyen plastik kaplı film de yer almaktadır.

Balıkçılık

Okyanustaki tüm plastiğin yaklaşık %20'si balıkçılık, gemicilik ve rekreasyondan kaynaklanmakta olup, sadece endüstriyel balıkçılık araçlarından okyanusa 45 milyon kg'dan fazla plastik girmektedir. Bu durum, deniz yaşamını tuzağa düşürüp boğabilmekte ve okyanusu mikroplastiklerle kirletebilmektedir.

Enerji

Enerji şirketleri dünyadaki en büyük plastik kirleticilerden olup, tek kullanımlık plastiklerin neredeyse tamamı fosil yakıtlardan üretilmektedir.

Tekstil ve Moda

Giysi yapımında kullanılan malzemelerin yaklaşık yüzde 60'ı plastiktir ve her saniye bir çöp kamyonu tekstil ürünü atılmakta ya da yakılmaktadır. Polyester gibi sentetik malzemeler her yıkandığında, mikroplastiklerin bir türü olan mikrofiber adı verilen küçük plastik lifler dökülmektedir. Sadece çamaşır yıkamak bile her yıl yaklaşık yarım milyon ton plastik mikrofiberin okyanusa salınmasına neden olmaktadır; bu da neredeyse üç milyar polyester gömleğe eşdeğerdir.

Seyahat ve Turizm

Turistlerin yüzde sekseni her yıl kıyı bölgelerini ziyaret ederek okyanusa karışan yıllık 8 milyon ton plastiğe katkıda bulunmaktadır. Birçok otel şampuan şişesi, diş fırçası ve tarak gibi tek kullanımlık plastiklerle doluyken, yolcu gemileri de büyük miktarlarda mikroplastik yüklü atık suyu denize boşaltmaktadır.

Ulaşım

Otomobillerdeki parçaların yüzde otuzu plastikten üretilmektedir. Bu plastiğin çoğu düşük maliyetli işlenmemiş polimerlerden yapılmakta ve çöp sahalarında son bulmaktadır. Plastik ayrıca teknelerde, uçaklarda ve trenlerde de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Plastik Kirliliğini Anlamak

Yaşam Döngüsü Yaklaşımı

Bu yaklaşım, hammadde çıkarma ve işleme, tasarım ve imalat, paketleme, dağıtım, kullanım ve yeniden kullanım, bakım, toplama, ayırma, geri dönüşüm, bertaraf ve kullanım ömrü sonu yönetimi dahil olmak üzere plastiklerin üretimi ve tüketimi ile ilgili tüm potansiyel etkileri ifade eder.

Tek Kullanımlık Plastik Ürünler

Tek kullanımlık plastikler arasında polietilen alışveriş torbaları ve polistiren gıda kaplarının yanı sıra PET (polietilen tereftalat, bir polyester türü) içecek şişeleri de yer almaktadır. Günümüzde her yıl yaklaşık 500 milyar PET içecek şişesi satılmakta ve bunların büyük bir kısmı okyanuslara karışmaktadır.

Mikroplastikler

Mikroplastikler, lastik, sağlık ve güzellik ürünleri, sentetik kumaş, suni çim, kaybolmuş veya atılmış balıkçılık ekipmanları, endüstriyel üretim ve tarımsal süreçlerden kaynaklanan sızıntılar dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan gelen küçük plastik parçacıklardır.

Plastik Kirliliğini Sona Erdirmek için Yeni Bir Hikaye Yazmak

Dünya, plastik kirliliğini sona erdirmek için küresel bir anlaşma üzerinde çalışıyor. 2022 yılında BM ye Devletleri, plastik kirliliğinin sona erdirilmesi için 2024 yılına kadar yasal olarak bağlayıcı bir anlaşma yapılmasına yönelik bir karar üzerinde mutabık kaldı. Bu, rn tasarımından üretim ve atık yönetimine kadar plastiklerin tüm yaşam döngüsü boyunca alınacak önlemleri içermektedir.

Dördüncü Hükümetlerarası Müzakere Komitesi (INC) toplantısının Nisan 2024'te Ottawa'da, son toplantının ise Kasım 2024'te Kore Cumhuriyeti'nin Busan kentinde yapılacağı küresel anlaşmanın müzakere edilmesi beş oturma sürecek. lkeler, bir anlaşma oluşturmak ve çevresel eylemde bir sıçrama yapmak için sıkı bir takvime bağlıdır.

Yardıma Etmek için Yapabilecekleriniz

Sesinizi Duyurun

Gereksiz plastik kullanan bir şirket görürseniz (rneğin bir markette meyveleri kaplayan tek kullanımlık plastik gibi), sosyal medyada onlara seslenin veya doğrudan iletişime geçin. Bırakın paranız konuşsun. Eğer bir emeklilik fonunuz varsa, istemeden de olsa sürdürülemez sektörlere yatırım yapıyor olabilirsiniz. Fon yöneticinizden daha sorumlu bir yatırım fonuna geçmeyi talep edin.

Davranışlarınızı Değiştirin

Her zaman yeniden kullanılabilir ürünleri tercih edin ve yeni ürünler satın almak yerine yeniden kullanın. Mümkün olduğunca tek kullanımlık plastik ürünleri reddedin; plastik poşet istemeyin; atıklarınızı geri dönüşüm için onarın ve ayırın.

Hkmetinizi Harekete Geirin

Hkmetlerin, plastik üreticilerinin tek kullanımlık plastik ürünleri azaltmaya teşvik edilmesini sağlayan döngüsel ekonomi politikaları, genişletilmiş üretici sorumluluğu programları gibi mevzuat yoluyla değişimi yönlendirmesi gerekmektedir. Hkmetlerinizden, ihtiyacınız olmayan plastikleri ortadan kaldırdığımız, ihtiyacınız olan plastiklerin yeniden kullanılabilir, geri dönüştürülebilir veya kompostlanabilir olmasını sağlamak için yenilikler yaptđımız ve kullandığınız tüm plastikleri evre dışında ve ekonomide tutmak için dolaşıma soktuğunuz bir sisteme geçmelerini isteyin.

Markalardan Daha İyisini Talep Edin

Yerel işletmeleri kullandıkları plastik miktarını azaltmaya teşvik edin; kendi kaplarınızı getirmenize izin veren restoran ve kafeleri ziyaret edin; tek kullanımlık plastik ürün kullanımını en aza indirmeye çalışan işletmeleri destekleyin.

Toplumunuzda Aktif Olun

Gönüllü Olun

Toplumunuza yardımcı olun: çöp temizleme çalışmalarına katılın. Bölgenizde yoksa, neden bir tane başlatmıyorsunuz? Kullanılmış giysilerinizi yeniden satın veya bağışlayın, böylece çöp sahasına gitmezler; yeniden kullanılabilir plastikleri geri dönüşüm merkezlerine götürmek için komşularınızla güçlerinizi birleştirin veya daha da iyisi, onları yeniden kullanın.

Hükümetinizin Tutumunu Bilin

Plastik Kirliliği Hükümetlerarası Müzakere Komitesi (INC) web sitesini ziyaret edin ve ulusal hükümetinizin nerede durduğunu öğrenin.

Yenilikçileri Destekleyin

Mümkün olduğunca inovasyonu destekleyin; plastik kirliliğiyle mücadele eden bir start-up ile karşılaşsanız, arkadaşlarınıza anlatın ve girişimi sosyal medyada tanıtır. UNEP'in çevre ödülü Champions of the Earth'te gerçek fark yaratan bir dizi yenilikçi girişim yer alıyor. 2023 yılı kazananlarından Algramo, şampuan, çamaşır deterjanı ve bulaşık deterjanı gibi günlük ihtiyaçlar için yeniden doldurma istasyonları sağlıyor.

Anlayışınızı Geliştirin

Plastik kirliliğinin etkileri hakkında çok çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Plastik kirliliğinin etkisini azaltmaya nasıl yardımcı olabileceğiniz konusunda daha fazla bilgi edinmek için UNEP'in Plastik Kirliliğini Yenmek için Pratik Kılavuzunu okuyarak başlayın. Turning off the Tap raporu, plastik kirliliğini sona erdirmek ve döngüsel bir ekonomi yaratmak için kapsamlı bir rehber sunmaktadır.